سەبارەت بە بزووتنەوەی نوێی ڕۆشنبیری لە کوردستان

پەسندکراوی کۆنگرەی نۆهەمی کۆمەڵە

پووشپەڕ ـ گەلاوێژی ١٣٨٠

کوردستانی ئێران لەم ساڵانەی دوایی دا بزووتنەوەیەکی ڕۆشنبیریی بێوێنەی بەخۆیەوە دیوە. ئەم بزووتنەوە ڕۆشنبیری‌یە مۆرکی ئەو ئاڵوگۆڕە فیکری و ڕۆشنبیری‌یەی پێوەیە کە لە سەراسەری ئێران سەری هەڵداوە و، لە هەمان کاتدا ڕەگی لە تایبەتمەندیەکانی کوردستاندایە وەك کۆمەڵگایەکی زۆرلێکراو و، ئەنجامی ڕەوتێکی وەخەبەرهاتن و خۆناسینە لە فەرهەنگی نەتەوەیی گەلی کورد دا.

ئەو ئاڵوگۆڕە ڕۆشنبیری‌یە کە لە دەساڵی ڕابوردوو دا لە بەرینایی مەیدانی ڕۆشنبیریی ئێرانی دا لە ناوخۆی ئێران سەری هەڵداوە و، شکانی دەسەڵاتی چەمك و گوتارەکانی کۆنەپەرستیی بەردینی ئایینی، سەرەڕای هەموو کۆسپە دەوڵەتی و ڕەسمی‌یەکان، تا ڕادەیەك بووەتە هۆی گەشە و هەڵدانی فیکری و فەرهەنگیی کۆمەڵگای ئێران و بە ڕادەیەکی دیاریکراو ڕێگای کردوەتەوە بۆ هەمەچەشنیی فەرهەنگی. لەم ڕێڕەوە دا، ڕەوتی فیکری و فەرهەنگیی جۆراوجۆر، تاڕادەیەك دەرفەتی خۆدەرخستنیان بۆ ڕەخساوە. ئەم ئاڵوگۆڕە، گۆڕەپانی ڕۆشنبیریی کوردستانیشی گرتوەتەوە و شەقامە فیکری و فەرهەنگی‌یەکانی کوردستانیش جووڵەی گۆڕانیان تێ‌کەوتوە. ڕۆشنبیرانی کوردستانی ئێران، چ لە ڕێگەی پەرەگرتنی پەیوەندە جیهانی‌یەکان و تێکەلاوبوونی ڕاستەوخۆوە و چ لە ڕێگەی بەرهەمەکانی نووسەرانی ئێرانی و وەرگێڕدراوی بەرهەمەکانی نووسەرانی دەرەوەی ئێرانەوە، کەوتوونەتە بەر کاریگەریی شەپۆلە فیکری‌یەکانی جیهانی هاوچەرخ.

لە لایەکی دیکەوە، پەرەگرتنی بەرچاوی خوێندنەوە و نووسین بە زمانی کوردی و پەرەگرتنی عەلاقەمەندی بە ئەدەبیاتی کوردی، سەرەڕای هەموو کۆسپ و بەربەست و قەدەغەکانی سەر ڕێگای ئەم ڕەوتە و سەرەڕای نەبوونی دەرفەتی خوێندن بە زمانی کوردی، هەروەها گەشەکردنی ئەدەبیاتی کوردی بە تایبەت لە دەرەوەی سنووری شیعر، لە چیرۆك و ڕۆمانەوە بگرە هەتا ڕەخنەی ئەدەبی و توێژینەوەی کۆمەلایەتی، گەشەکردنی باسەکانی پەیوەندیدار بە لێکۆڵینەوە و مێژوو سەرەڕای کۆسپەکانی سەر ڕێگای، پەرەگرتنی بەرینایی ئەم بزووتنەوە ڕۆشنبیری‌یە و پەل‌هاویشتنی بۆ هەندێك ناوچەی کوردستان کە جاران لەم بوارە دا چالاکی‌یەکی

وایان نەبوو، ساغ بوونەوەی هەرچی زیاتری زمانێکی یەکگرتوو کە لە هەموو ناوچەکان بەرهەمی ئەدەبیی پێ دەنووسرێ، پێکهاتنی پەیوەندێکی ڕۆشنبیریی بەرینتر لە گەڵ بەشەکانی دیکەی کوردستان لە وڵاتانی دیکە بە جۆرێك کە لە ئاستێکی بەرینتر دا ئەدەب و ڕۆشنبیریی ئەم بەشانە کار دەکەنە سەر یەکتر، ئەمانە هەموویان لایەنی دیکەی ئەو بزووتنەوە ڕۆشنبیری یە نوێیەی کوردستان نیشان دەدەن.

کۆنگرەی نۆهەمی کۆمەڵە ئەم بزووتنەوە ڕۆشنبیری یە بە گرینگ و بایەخدار دەزانێ و لەسەر ئەو بڕوایەیە کە لە درێژخایەن دا ئەنجامی شایستەی لێ دەکەوێتەوە و سەرجەمی کۆمەڵگای کوردستان بەرەوپێش دەبا، وشیاریی گشتی و ئاستی ڕۆشنبیریی گشتی بەرزتر دەکاتەوە و، کەوابوو سەرەڕای سانسۆر و بەربەستەکانی سەر ڕێگای، زەمینەیەکی گونجاو بۆ پەرەگرتنی فەرهەنگی پێشڕەو و ئازادیخوازانە پێك دێنێ و، دەتوانێ یارمەتیدەر بێ بۆ پێکهاتنی کۆمەڵگایەکی سێکولار و پاشەکشەپێکردن و هەڵچنینی ئەم دۆخەی ئێستا، کە مەرجی هەرەگرینگی گەشەی ڕاستەقینەی فەرهەنگی یە لە کۆمەڵگای کوردستان دا.

ئەم بزووتنەوە ڕۆشنبیری یە لە هەمان کات دا فرەچەشنە و، ڕەوتی ناوخۆیی جۆراوجۆری گرتۆتە خۆی. کۆمەڵە و هەموو ڕێبازی سۆسیالیستی لە کوردستان و ئێران پێویستە وێڕای پشتگیری و بەهێزکردنی ئەم جموجووڵە فەرهەنگی یە، هەوڵ بدەن کە ئەم بزووتنەوەیە لە لایەك بە شێوەیەکی پتەوتر لە پێویستی یەکانی کۆمەڵانی کرێکار و زەحمەتکێش هەڵپێکرێ، نەبێتە بزووتنەوەیەکی تەریك و لاکەوتە بەڵکوو لە گەڵ ژیانی ڕۆژانە و پێویستی یەکان و خەباتی خەڵك تێکەڵ بێ و، لە لایەکی دیکەوە لە باری ناوەرۆکیشەوە هەرچی زیاتر بەرەو فەرهەنگێکی پێشڕەو و ئازادیخواز و نوێخواز، لایەنگری ئازادیی ژن، لایەنگری دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و، بە کورتی بەرەو فەرهەنگێکی سۆسیالیستی بچێ.

لە بواری کردەوە دا، کۆمەڵە لە هەموو هەوڵ و هەنگاوێك بەرەو لێك نزیك بوونەوە و هاوکاری و لە دەوری یەك کۆبوونەوەی پیشەیی هونەرمەندان و نووسەران و قەڵەمبەدەستانی کوردستان و لە پێکهێنانی ئەو بنکە و ڕێکخراوانە کە بتوانن لە ئاستی کوردستان دا خزمەت بە پەرەگرتنی ڕۆشنبیری بکەن و پشتیوانی لە داوا فەرهەنگی و پیشەیی یەکانیان بکەن، پشتیوانی دەکا و وێڕای ئەوەی بە چاوی ڕێز و بایەخ پێدانەوە دەڕوانێتە چالاکی یە فەرهەنگی یە محەللی یەکان لە هەرکام لە شارەکان و گرینگی و بایەخی کارەکەیانی لەبەرچاوە، لەسەر ئەو بڕوایەیە کە کاتی ئەوە هاتوە کە هەڵسووڕاوانی فەرهەنگی چالاکی یەکانی خۆیان، لەوانە هەوڵدان بۆ پێکهێنانی سەندیکا و ئەنجومەن و بنکەی پیشەیی خۆیان لە ئاستی کوردستان دا بەرەوپێش بەرن و ئەم داوایە، کە داوایەکی تەواو ڕەوا و بەجێ یە، بە هێزی هەڵسووڕان و دەسپێشخەری و

هەوڵی خۆیان و بە پشتیوانیی گشتیی خەڵك، بەدی بێنن.

هەروەها هەڵسووڕاوانی بواری ڕۆشنبیری پێویستە هەوڵ بدەن بۆ بڵاوکردنەوەی گۆڤار و چاپەمەنی و ڕۆژنامەی سەربەخۆ کە بتوانن زانیاری و هەواڵی دروست بگەیەننە دانیشتوانی کوردستان و لەهەمان کاتدا تریبوونی بیروڕای گشتیی وشیاری کوردستان و مەیدانی گەشەی زمان و فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی بن. ئەگەرچی چاپەمەنی و ڕۆژنامە سەربەخۆکان لە تارانیش لە ژێر گوشار و هەڕەشە دان بەڵام لەم زەمینەیە دا بێمافی یەکی ئاشکرا بەسەر کوردستان دا سەپێندراوە و هەر ئەو دەرفەت و ئیمکانە کەموکورتەش بە کوردستان ڕەوا نەبیندراوە. ئەم بێمافی و سانسۆرە دەبێ بە دەسپێشخەری و بەدواداچوون و هاوکاریی بەرینی ڕووناکبیرانی کوردستان پاشەکشەی پێ بکرێ و پێکهێنانی چاپەمەنیی ئازاد و سەربەخۆی کوردی ببێتە داوایەکی گشتی.

هونەرمەندان و لاوانی هۆگری بوارەهونەری یەکان پێویستە بە شێوەیەکی بەرین دەست بدەنە پێکهێنانی تیپی مۆسیقا، هەڵپەڕکێ، شانۆ و هی دیکە، کە بە کەڵك وەرگرتن لە ئەزموونی وڵاتانی جۆراوجۆر بە شێوەی جەماوەری و بە کەمترین ئیمکانات بتوانن لەگەڵ جەماوەری بەرینی خەڵك و لاوان پەیوەند پێك بێنن، بە جۆریك کە سەرنج و عەلاقەمەندیی گشتی بەرەو ئەم بوارانە ڕاکێشن و خزمەت بە پەرەگرتنی هونەر و بەرزبوونەوەی ئاستی هونەر بکەن، پەیامی خۆیان بگەیەننە خەڵك و لە هەمان کاتدا هەوڵ بدەن چالاکی یەکانی خۆیان بەرنە ناو لاوان و کارێك بکەن کە لاوان هەرچی زیاتر هۆگری ئەم بوارە بەکەڵکانەی هەڵسووڕان بن.

کۆنگرەی نۆهەمی کۆمەڵە وێڕای ئەوەی سەر لەنوێ ڕادەگەیەنێ کە پشتێوانی دەکا لەم وەخەبەرهاتن و جموجووڵە فەرهەنگی یە نوێ یە لە کوردستان و، وێڕای ئەوەی لەمپەری سانسۆر و ئەو کوسپە سیاسی یانەشی لەبەرچاوە کە زمانێکی تایبەت بەسەر بەرهەمی ڕوشنبیران و نووسەران دا دەسەپێنن، داوا لە هەموو ڕووناکبیران و هونەرمەندان و نووسەرانی پێشڕەوی کوردستان دەکا کە هەڵسووڕانی خۆیان لەم بوارە دا پەرە پێ بدەن.